

DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.2-99.2023.05>

УДК 378.091

**Юрій СКИБА,**  
доктор педагогічних наук, доцент,  
заступник директора з наукової роботи,  
Інститут вищої освіти НАПН України  
Київ, Україна  
ORCID ID 0000-0003-2238-8272

## **НАВИЧКИ ХХІ СТОЛІТТЯ: АДАПТАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ВІТЧИЗНЯНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

*У статті досліджено вплив мегатенденцій таких як цифровізація, глобалізація, міграція та зміни демографії на ринок праці. Виявлено закономірність: чим більше заклади вищої освіти матимуть успіх у формуванні відповідних навичок, тим більше роботодавці наймуть їхніх студентів, тим вищими будуть їхні показники працевлаштування, а також тим вищими будуть їхні рейтинги та престиж. Визначено тенденції щодо потреб у навичках на ринку праці Європейського Союзу, зокрема у галузях цифрових і зелених технологій. Обґрунтовано, що розуміння тенденції попиту та пропозиції на ринку праці має важливе значення для різних категорій стейкхолдерів.*

*Встановлено, що випускники закладів вищої освіти як зарубіжних, так і вітчизняних недостатньо володіють такими навичками: аналітичне мислення та інноваційність; активне навчання та стратегії навчання; вирішення складних проблем; критичне мислення та аналіз; креативність, оригінальність та ініціативність; лідерство та соціальний вплив; використання технологій, моніторинг та контроль; створення технологій та програмування; витривалість, стресостійкість та гнучкість. Виявлено, попит на навички на вітчизняному ринку праці в умовах воєнного стану, а саме: відповідальність; уважність; тактовність; навички роботи в команді; комунікабельність; стресостійкість; орієнтація на результат; самоорганізація; багатозадачність.*

*Визначено найбільший кваліфікаційний розрив у навичках здобувачів вітчизняних закладів вищої освіти: співпраця, робота в команді; емоційний інтелект; продуктивність (тайм-менеджмент).*

*Обґрунтовано потребу в адаптації освітніх програм вітчизняних закладів вищої освіти щодо формування навичок відповідно до потреб ринку праці, що підвищує їхні можливості у пошуку першої роботи та працевлаштування.*

**Ключові слова:** здобувачі вищої освіти, кваліфікаційний розрив, навички, освітні програми, ринок праці.

**Постановка проблеми.** Глобалізація, економіка знань, зміна демографії, технічний прогрес і зміни на ринку праці є рушійною силою соціальних та економічних змін та трансформації вищої освіти в усьому світі. У міжнародних стратегічних документах (Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development» (2015), «Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning» (2018), «Rome Ministerial Communiqué» (2020), програмах ЮНЕСКО «Education 2030», ЄС ««European Year of Skills-2023» (2022)) та національних стратегічних («Стратегія сталого розвитку України до 2030 року» (2017), «Національна економічна стратегія на період до 2030 року» (2021), «Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки» (2021), «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр.» (2022)) документах і нормативно-правових актах (Законах України «Про вищу освіту» (2014), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015), «Про освіту» (2017), розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації «Основних напрямів реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року»» (2020)) наголошується на необхідності подальшої диференціації освітніх програм як засобу кращої адаптації вищої освіти до конкретних національних та місцевих потреб та забезпечення працевлаштування випускників закладів вищої освіти (далі – ЗВО).

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблема розвитку навичок відповідно до потреб ринку праці відображено у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Зокрема, В. Ковтунець (2022) на основі аналізу оголошень роботодавців виявив вимоги ринку праці до освітніх та професійних кваліфікацій працівників в умовах воєнного стану; І. Гевко, В. Борисов (2020), пропонують інструменти налагодження співпраці між

стейкхолдерами та ЗВО в умовах оптимізації освітнього процесу; Н. Тілікіна, М. Кримова (2020) наголошують на формуванні навичок у випускників ЗВО, що відповідають потребам ринку праці; В. Барвінок, А. Воронцова, Ю. Петрушенко (2022) запропонували теоретичну модель формування та перерозподілу компетентностей в системі «освіта» – «ринок праці» та трансферу знань та ін. С. Staiculescu, M.- L. Lacatus, R. Livsnti (2021) виявили вимоги роботодавців до очікуваних навичок випускників ЗВО; А. Hernández, I. Tomás, M. Davcheva, V. González-Romá (2021) підкреслюють внесок університету в розвиток загальних компетентностей; Т. Szalavetz (2018), обґрунтовує потреби в освітніх програмах, які б найкраще забезпечили формування знання необхідних для майбутнього ринку праці; V. Michalos (2015) наголошує, що ЗВО необхідно підготуватися до того, які будуть робочі місця в майбутньому, з урахуванням технологічного прогресу тощо.

Проте, як зазначено в «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні» (2022) однією із проблем сьогодення є невідповідність навичок випускників ЗВО потребам роботодавців. Негативна тенденція спостерігається у зміні частки випускників ЗВО, які отримали направлення на роботу. Нестачу практичних професійних навичок зазначають 61% респондентів з поміж роботодавців. Значною проблемою для усіх випускників ЗВО роботодавці вважають відірваність теоретичних знань від практики, непідготовленість до роботи в реальному секторі економіки [5].

Враховуючи вищезазначене, проблема встановлення навичок, що потребують випускники ЗВО у XXI ст. відповідно до потреб ринку праці є особливо актуальною і потребує ґрунтовного дослідження.

**Мета статті:** виявлення навичок, які потребують випускники закладів вищої освіти у XXI ст. для успішного працевлаштування на ринку праці. Досягнення поставленої мети передбачає виконання наступних завдань: виявити тенденції щодо потреб у навичках XXI ст. на європейському та вітчизняному ринку праці; встановити кваліфікаційний розрив у навичках

здобувачів вищої освіти; обґрунтувати потребу в адаптації освітніх програм вітчизняних закладів вищої освіти відповідно до потреб ринку праці.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** У звіті Європейської комісії «Employment and Social Developments in Europe (ESDE)» (2023) зазначено, що однією із причин недостатньо високих темпів розвитку економіки є нестача робочої сили, яка спостерігається в різноманітних професіях усіх рівнів кваліфікації. Особливо ця проблема поширена в будівництві, охороні здоров'я, науці, технологіях (зокрема ІКТ), інженерії та математиці (STEM), що пов'язано з недостатньою пропозицією працівників які володіють високоспеціалізованими навичками, наприклад, у професіях STEM, включаючи ІКТ [10].

У проголошеній Європейським Союзом програмі «European Year of Skills-2023» (2022), акцент зроблено на посиленні стратегії ЄС щодо формування та розвитку навичок, що потребує ринок праці Європейського Союзу, зокрема зосередження на навичках цифрових і зелених технологій. Ініціатива ЄС передбачає: сприяння інвестиціям у навчання та підвищення кваліфікації за затребуваними навичками; забезпечення відповідності навичок потребам роботодавців шляхом тісної співпраці з соціальними партнерами та компаніями; зіставлення прагнень і навичок людей із можливостями на ринку праці, особливо для переходу на зелені та цифрові технології й економічного відновлення; залучення людей з-за меж ЄС з необхідними навичками [8].

У програмі «European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience» (2022), зазначається, що навички повинні бути в центрі політики ЄС, спрямовуючи інвестиції в людей та на розвиток і вдосконалення їхніх навичок необхідних для стійкого відновлення економіки. Реалізація цієї програми передбачає активізацію дій щодо розвитку інтелектуальної компетентності; STEM-компетентностей; навичок для підтримки зеленого та цифрового переходу; розвитку підприємницьких і трансверсальних навичок; навичок для життя та ін. [9].

Ініціатива ЮНЕСКО «Education 4.0» спрямована на трансформування системи вищої освіти на розвиток навичок, які необхідні для цифрового інтелектуального виробництва, промислового виробництва або в галузях безпеки, що сприятиме підвищення працевлаштування випускників ЗВО на ринку праці.

За результатами оцінювання рівня підготовки поточної робочої сили за компонентою skills «навички», відповідно до звіту «Global Competitiveness Index» (2019), Україні посідає 44-те місце з індексом 69,9, що також свідчить про негативні тенденції у підготовці фахівців з вищою освітою до працевлаштування [11].

Про значущість відповідної проблематики може свідчити й той факт, що питання створення якісно нових освітніх програм на модульній основі були актуалізовані Урядом України на рівні одного з основних напрямів у реалізації Плану відновлення України, презентованого на конференції з відновлення України у Лугано, Швейцарія – Ukraine Recovery Conference (URC2022) [4].

У рамковій програмі ЮНЕСКО «Education 2030» наголошено, що важливе значення для формування затребуваних навичок має наявність гнучких способів навчання. Особлива увага має бути зосереджена на необхідності розвитку когнітивних і соціальних навичок, таких як вирішення проблем, критичне мислення, творчий підхід, командна робота, комунікативні навички та вирішення конфліктів, які можна застосовувати в різних професійних галузях [7].

Згідно з дослідженням BCG «A Future Skills Assessment Advances Lifelong Learning and Labor Productivity», у всьому світі понад 1,3 мільярда людей працюють на роботах, для яких вони або недостатньо, або надмірно кваліфіковані. Наймання роботодавцями працівників без необхідної кваліфікації позбавляє світову економіку приблизно 8 трильйонів доларів нереалізованого ВВП щороку. Швидкий перехід до цифровізації та автоматизації, здійснений компаніями під час COVID-19, посилив як розрив у

навичках, так і невідповідність навичок. Виправлення невідповідності навичок вимагає національного, корпоративного та індивідуального зобов'язання щодо розвитку навичок, безперервного навчання протягом усього життя та перекваліфікації [12].

Розуміння тенденції попиту та пропозиції на ринку праці має важливе значення для різних категорій учасників ринку. Держава враховуючи відповідні тенденції щодо попиту на відповідні професії на навички на ринку праці може здійснювати ефективну державну політику. Роботодавці – розробляти відповідні стратегії професійного розвитку фахівців, швидше визначати майбутні потреби у кваліфікованих фахівцях, спрямовувати свої інвестиції в їхній розвиток. Для ЗВО розуміння цих тенденцій є вирішальним при реформуванні освітніх програм і навчальних дисциплін, щоб краще обслуговувати суспільство, економіку та підприємства. Для окремих осіб знання тенденцій може бути ключовим чинником при прийнятті рішеннями щодо освіти та кар'єри.

Нині ринок праці є дуже динамічним. Всього за п'ять років (з 2016 по 2021 рік), як зазначено у звіті «Shifting Skills, Moving Targets, and Remaking the Workforce», на ринку праці виявлено значні зміни в затребуваних навичках: з'являються нові навички, зникають деякі наявні навички, а інші навички змінюють свій функціонал. ЗВО і роботодавці, повинні випереджати тенденції, які існують у зміні навичок [12].

У праці «Shifting Skills, Moving Targets, and Remaking the Workforce» подано чотири великі тенденції в зміні навичок:

- Цифрові навички, такі як вільне володіння технікою та здібності, включаючи аналіз даних, цифровий маркетинг і мережеві зв'язки, не обмежуються роботами в ІТ.
- У цифрових професіях потрібні такі навички, як вербальне спілкування, слухання та побудова стосунків.

– Візуальна комунікація стає дедалі важливішою навіть за межами традиційних професій обробки даних. Набуває популярності досвід роботи з такими інструментами, як Tableau, MS Power BI та Adobe Analytics та ін.

– Навички роботи в соціальних мережах, такі як досвід роботи з Facebook, LinkedIn і Adobe Photoshop є затребуваними в поточному медіакліматі [12].

ЗВО мають реагувати на нові запити та орієнтувати свої освітні програми на формування навичок, які потребує ринок праці. ЗВО шляхом рішучого виходу на арену корпоративного навчання та тісної співпраці з роботодавцями, можуть надати значну цінність усім залученим сторонам та створити кращу відповідність між потребами роботодавця та знаннями та навичками здобувачів вищої освіти. Чим більше ЗВО матимуть успіх у формуванні відповідних навичок, тим більше роботодавці наймуть їхніх студентів, тим вищими будуть їхні показники працевлаштування, а також тим вищими будуть їхні рейтинги та інституційний престиж [14].

В аналітичному звіті «OECD Skills Strategy 2019. Skills to Shape a Better Future» розкрито вплив навичок мегатрендів на ринок праці, зокрема:

Цифровізація призвела до зникнення низки робочих місць; трансформації існуючих робочих місця, що потребуватимуть фахівців з вищою кваліфікацією; появи нових типів робочих місць і нових форм роботи, які, ймовірно, вимагатимуть вищого рівня кваліфікації.

Глобалізація сприяє більшій конвергенції між світовими економіками та зниженням рівня бідності в країнах із низьким і середнім рівнем доходу; появи глобальних ланцюжків вартості, які дозволяють виконувати різні частини виробничих процесів у різних географічних місцях; переміщенню в офшори, низько кваліфікованої роботи що призводить до втрати робочих місць у добре розвинутих економіках і відповідного прибутку в цих країнах.

Демографічні зміни пов'язані зі старіння населення: створення належних умов, стимулів та підтримки особам поважного віку для збереження

їх на ринку праці; надання їм відповідних можливостей для перекваліфікації та підвищення кваліфікації; зростання кількості робочих місць у секторах пов'язаних з охороною здоров'я та соціальною підтримкою у зв'язку зі збільшенням кількості утриманців.

Міграція та її впливає на ринок праці: збільшення мобільності та залучення висококваліфікованих фахівців у найбільше затребувані галузі економіки; мігранти можуть принести додаткові переваги, оскільки вони, як правило, підприємливі та інноваційні, впроваджуючи нові ідеї та бізнес-моделі [15].

Як зазначають Ву J. Puckett, E. Pagano, T. Henry, T. Krause, P. Hilal, A. Trainito та A. Fros у праці «Call for a New Era of Higher Ed–Employer Collaboration» ЗВО мають адаптовувати свої освітні програми при підготовці здобувачів вищої освіти та формувати навички, які потребує ринок праці. Чим більше ЗВО матимуть успіх у формуванні відповідних навичок, тим більше роботодавці наймуть їхніх випускників, тим вищими будуть рейтинги та інституційний престиж ЗВО [14].

За даними Всесвітнього економічного форуму, робочі місця та робота зараз переживають суттєві зміни – у найближчі роки на світовому ринку праці мільйони робочих місць можуть бути ліквідовані або створені. Це пов'язано з впливом мегатрендів на ринок праці, тому багатьом працівникам доведеться адаптуватися до змінених або нових професій. Тому як ЗВО, так і майбутні здобувачі вищої освіти мають орієнтуватися в цих змінах та розвивати нові навички, щоб працевлаштуватися, або успішно адаптуватися до нової роботи.

Аналіз матеріалів міжнародного економічного форуму дав змогу виявити тенденції у змінах то 10 найважливіших навичок для роботи на світовому рівні [16] (табл. 1).



Таблиця 1.

## Світові тенденції топ 10 найважливіших навичок для роботи

№ з/п	Топ 10 найважливіших навичок для роботи			
	2015 р.	2020 р.	2022 р.	2025 р. (прогноз)
1	Комплексне розв'язування задач	Комплексне розв'язування задач	Аналітичне мислення	Аналітичне мислення та інноваційність
2	Критичне мислення	Координація з іншими	Творче мислення	Активне навчання та стратегії навчання
3	Творчість	Управління людьми	Стійкість, гнучкість і спритність	Вирішення складних проблем
4	Управління людьми	Критичне мислення	Мотивація та самосвідомість	Критичне мислення та аналіз
5	Координація з іншими	Ведення переговорів	Допитливість і навчання впродовж життя	Креативність, оригінальність та ініціативність
6	Емоційний інтелект	Контроль якості	Технологічна грамотність	Лідерство та соціальний вплив
7	Судження та прийняття рішень	Сервісна орієнтація	Надійність і увага до деталей	Використання технологій, моніторинг та контроль
8	Сервісна орієнтація	Судження та прийняття рішень	Емпатія та активне слухання	Створення технологій та програмування
9	Ведення переговорів	Активне слухання	Лідерство та соціальний вплив	Витривалість, стресостійкість та гнучкість
10	Когнітивна гнучкість	Творчість	Контроль якості	Логічна аргументація, вирішення проблем та формування ідей

Джерело: сформовано автором на основі [16].

Аналіз тенденцій навичок відображає суттєві зміни в порівнянні з останньою ітерацією цього опитування, яке було опубліковано у 2020 році. Потреби роботодавців до навичок якими мають володіти випускники ЗВО дуже швидко змінюються, наприклад у переліку топ 10 навичок 2025 р. у порівнянні з 2015 р. спільними є тільки одна навичка – критичне мислення.

На думку роботодавців, випускники 2025 р. мають володіти такими життєво важливими в найближчі роки навичками. Першу позицію у рейтингу топ-10 найважливіших навичок для роботи займає аналітичне мислення та інноваційність. Активне навчання та стратегії навчання, які охоплюють культуру навчання впродовж життя, оскільки життєвий цикл їхніх навичок скорочується перебувають на другому місці. Когнітивні навички та самоєфективності, зокрема вирішення складних проблем; критичне мислення та аналіз; креативність, оригінальність та ініціативність стійкість завершують першу п'ятірку. Шосте місце посіли лідерство та соціальний вплив, оскільки воно допомагає розкрити потенціал чи то особистості, чи то колективу та надихнути на досягнення успіху. Дві мегакогнітивні навички, пов'язані з технологіями, – використання технологій, моніторинг та контроль; створення технологій та програмування – потрапили на сьому та восьму позицію. Остання особливо важлива, оскільки технологічний розвиток стане ключовим чинником появи нових робочих місць і ліквідації існуючих. Водночас знання про штучний інтелект та великих баз в умовах цифровізації підвищує можливість працевлаштування. Дев'яте місце у цьому переліку посіла навичка витривалість, стресостійкість та гнучкість, яка забезпечує здатність адаптуватися до нових ролей та нових робочих місць. Десяту позицію зайняла – логічна аргументація, вирішення проблем та генерування ідей, – оскільки вона сприяє підвищенню ефективності підприємства за рахунок генерування та впровадження нових ідей.

Аналіз тенденцій щодо змін у ключових навичках дозволяє зробити висновок, що в процесі глобальних змін важливими залишаються критичне мислення, креативність, комплексне розв'язання проблем, лідерство та соціальний вплив. Серед нових умінь, які за прогнозами експертів та роботодавців будуть актуальними до 2025 р., вбачаються активне навчання, витривалість, стресостійкість, гнучкість та цифрові навички.

Головними тенденціями сучасного вітчизняного ринку праці є: високі показники молодіжного безробіття; зростання зайнятості в неформальному секторі; поширення неформальної зайнятості у сільській місцевості; перевищення темпів найму в неформальному секторі аналогічного показника формального сектору; збільшення частки економічно неактивного населення; зростання частки зневірених; зростання обсягів не працевлаштованих осіб після закінчення загальноосвітніх та ЗВО I – IV рівнів акредитації [1].

О. Мантур-Чубата, Л. Ваганова у праці «Ринок праці України в умовах воєнного стану» зазначають, що роботодавці, в порівнянні з довоєнним періодом, почали набагато більше звертати увагу на наявність у випускників ЗВО soft skills (м'яких навичок) [3]. Порівняльний аналіз 10 ключових soft skills (м'яких навичок) у запропонованих вакансіях від роботодавців у довоєнний та воєнний час подано в табл. 2.

Таблиця 2.

**Топ 10 ключових soft skills (м'яких навичок)  
у запропонованих вакансіях роботодавців**

№ з/п	Топ 10 ключових soft skills («м'яких навичок»)	
	2021 р. листопад (довоєнний період)	2022 р. липень (воєнний період)
1	Відповідальність	Відповідальність
2	Навички роботи в команді	Уважність
3	Навички налагодження зв'язків	Тактовність
4	Комунікабельність	Навички роботи в команді
5	Уважність	Комунікабельність
6	Пунктуальність	Стресостійкість
7	Орієнтація на результат	Орієнтація на результат
8	Акуратність	Аналітичні здібності
9	Організаторські навички	Самоорганізація
10	Тактовність	Багатозадачність

Джерело: сформовано автором на основі [3].

Як видно з табл. 2 на вітчизняному ринку праці, в умовах воєнного стану, у порівнянні з довоєнним періодом, спостерігаються суттєві зміни у вимогах роботодавці до загальних навичок, зокрема у топ 10 ключових soft skills (м'яких навичок) у запропонованих вакансіях роботодавців увійшли:

відповідальність; уважність; тактовність; навички роботи в команді; стресостійкість; аналітичні здібності; самоорганізація і багатозадачність.

В. Ковтунець у праці «Вимоги ринку праці до освітніх та професійних кваліфікацій працівників» на основі даних інформаційної системи аналізу ринку праці Big Data La-bour Market Intelligence – Ukraine, здійснив порівняльний аналіз навичок за вакансіями у 2021 та 2022 рр. [2] (табл. 3).

Таблиця 3.

**Найбільш затребувані навички за всіма вакансіями у 2021 та 2022 рр.**

Групи навичок	Вакансії (% від загального числа)	Групи навичок	Вакансії (% від загального числа)
2021 р.		2022 р.	
IV квартал (довосенний період)		IV квартал (восенний період)	
Володіння мовами	52,0	Використання цифрових інструментів для співпраці, формування змісту та вирішення проблем	32,9
Базові комп'ютерні вміння	37,5	Контроль за персоналом	30,6
Командна робота	36,9	Розподіл і контроль ресурсів	29,4
Адміністративна та допоміжна діяльність	35,1	Адміністративна діяльність	26,9
Контроль і забезпечення якості	31,1	Забезпечення доступності та аналіз цифрових даних	26,7
Управління часом	29,4	Просування, продажі й закупівлі	24,6
Проектний менеджмент	27,5	Інформаційний менеджмент	23,2
Аналіз даних	26,8	Захист та забезпечення виконання	22,7
Продажі та маркетинг	25,2	Співпраця	21,4
Комунікації та відносини із громадськістю	22,5	Навчання і практична	20,3

Джерело: сформовано автором на основі [2].

Як видно з табл. 3 ринок праці в умовах воєнного періоду все більше потребує навичок використання цифрових інструментів для співпраці, формування змісту та вирішення проблем, на другому та третьому місці за потребою – контроль за персоналом та розподіл і контроль ресурсів. Наступні позиції займають адміністративна діяльність і забезпечення доступності та аналіз цифрових даних відповідно. Навички просування, продажі й закупівлі,

інформаційний менеджмент та захист та забезпечення виконання посли шосту, сьому і восьму позиції відповідно. Варто зазначити, що до 10 найзатребуваніших на вітчизняному ринку праці, увійшли такі соціальні й емоційні навички, як співпраця та навчання впродовж життя, що загалом відображає і глобальні тенденції (рис. 1).

## Кваліфікаційні навички та людський капітал: кваліфікаційний розрив

### Кваліфікаційний розрив в Україні за оцінкою роботодавців



<https://pon.org.ua/novyny/9044-novychky-khkhki-stolittia-ochyma-molodi-ta-robotodavciv-rezultaty-onlain-opytuvannia.html>

Рис. 1. Кваліфікаційний розрив в Україні за оцінкою роботодавців

Джерело: Костюк О. Онлайн-лекція «Кваліфікаційний розрив: сутність, вплив на економіку та шляхи зменшення». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=mo2QYWC1O2Y>

Як видно з рис. 1 жодна з представлених навичок, не сформована у випускників вітчизняних ЗВО повною мірою за оцінками роботодавців. Подані на рис. 1 навички, за рівнем сформованості, можна розділити на три групи:

– найбільш сформовані навички (40-60%): творчість, креативність; інформаційна грамотність; цифрова грамотність; медіаграмотність; комунікативність;

- середньо сформовані навички (11-39%): саморозвиток; лідерство; гнучкість, адаптивність; ініціативність; критичне мислення;
- найменш сформовані навички (менше ніж 10%): співпраця, робота в команді; емоційний інтелект; продуктивність (тайм-менеджмент).

Отже, враховуючи зазначене закладам вищої освіти необхідно при розробленні нових або удосконаленні існуючих освітніх програм передбачити модулі зорієнтовані на формуванні навичок, які потребує ринок праці, що сприятиме успішному працевлаштуванню їхніх випускників.

**Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок.** Нині на ринку праці виявлено значні зміни в затребуваних навичках: з'являються нові навички, зникають деякі чинні навички, а інші навички змінюють свій функціонал, це пов'язано з впливом мегатрендів (цифровізація, глобалізація, міграція, зміни демографії). Майбутні здобувачі вищої освіти мають орієнтуватися в цих змінах та розвивати нові навички, щоб працевлаштуватися на ринку праці, або успішно адаптуватися до нової роботи. ЗВО повинні готувати фахівців не до сьогоднішньої роботи, а враховувати існуючі тенденції на ринку праці впроваджувати освітні програми, які випереджають сучасні потреби та зорієнтовані на навички і компетентності потреба у яких буде через 5-10 років. Оскільки адаптація вищої освіти, відповідно до потреб ринку праці – одне з найголовніших завдань повоєнного відновлення країни.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у пошуку інноваційних механізмів та інструментів адаптації освітніх програм до потреб ринку праці.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ільч Л. Взаємодія ринків праці та освіти: сутність характерні риси та модель функціонування. *Економіка та держава*. 2017. № 4. 69–74. URL: <http://www.economy.in.ua/index.php?op=1&z=3744&i=13>
2. Ковтунець В. Вимоги ринку праці до освітніх та професійних кваліфікацій працівників. *Вісник НАПН України*. 2022. 4(2). URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/316/377>
3. Мантур-Чубата О. С., Ваганова Л. В. Ринок праці України в умовах воєнного стану. *Економіка і регіон*. 2022. № 2 (85). С. 81–87.

4. План відновлення України. Візія Відновлення України: «Сильна європейська країна – магніт для іноземних інвестицій». Розвиток системи освіти. URL: <https://recovery.gov.ua./project/program/improve-education-system?page=5>
5. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
6. Commission presents European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience. URL: [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip\\_20\\_1196](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1196)
7. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all. 2015. С. 42–44. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656>
8. European Year of Skills. URL: [https://year-of-skills.europa.eu/about\\_en](https://year-of-skills.europa.eu/about_en)
9. European Skills Agenda for Sustainable Competitiveness, Social Fairness and Resilience. URL: [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip\\_20\\_1196](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1196)
10. Employment and Social Developments in Europe (ESDE). Report 2023. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=10619>
11. Global Competitiveness Index. URL: [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf)
12. A Future Skills Assessment Advances Lifelong Learning and Labor Productivity. URL: <https://www.bcg.com/industries/public-sector/future-skills-architect-tool>
13. Sigelman M., Taska B., O’Kane L., Nitschke J., Strack R., Baier J., Breitling F., Kotsis Á. Shifting Skills, Moving Targets, and Remaking the Workforce. *People Strategy /Report/*. 2022. URL: <https://www.bcg.com/publications/2022/shifting-skills-moving-targets-remaking-workforce>
14. Puckett By J., Pagano E., Henry T., Krause T., Hilal P., Trainito A., Fros A. Call for a New Era of Higher Ed–Employer Collaboration. 2020. JULY 07. URL: <http://surl.li/klcqi>
15. OECD Skills Strategy 2019. Skills to Shape a Better Future. URL: <http://surl.li/kjnfs>
16. These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them. URL: <http://surl.li/klcrb>

*Стаття надійшла до редакції 01.10.2023*

***Yurii SKYBA. Skills of the 21st Century: Adaptation of Educational Programs of the National Higher Education Institutions.***

The purpose of the article is to identify the skills needed by graduates of higher education institutions in the 21st century for successful employment on the labour market. Achieving the set goal involved the following tasks: identifying trends in the skills needs of the 21st century on the European and national labour market; establish a qualification gap in the skills of higher education seekers; justify the need to adapt the educational programs of national higher education institutions in accordance with the needs of the labour market.

Based on the analysis of strategic documents of the European Union and analytical materials, modern trends in the labour market were identified. The skills required by the European labour market were established and the skills in demand in the national labour market under martial law conditions were determined. The advantages of understanding the trend of demand and supply in the labour market for different categories of stakeholders: the state, employers, higher education institutions and individuals are determined.

The largest qualification gap in the skills of applicants of national higher education institutions was revealed, namely: cooperation; teamwork; emotional intelligence; productivity (time management) and justified the need to adapt educational programs of national higher education institutions in accordance with the needs of the labour market.

**Keywords:** students of higher education, qualification gap, skills, educational programs, labour market.

## REFERENCES

1. Ilich L. Vzaiemodiia rynkiv pratsi ta osvity: sutnist kharakterni rysy ta model funktsionuvannia. *Ekonomika ta derzhava*. 2017. № 4. S. 69–74. URL: <http://www.economy.in.ua/index.php?op=1&z=3744&i=13> [in Ukrainian].
2. Kovtunets V. Vymohy rynku pratsi do osvity ta profesiinykh kvalifikatsii pratsivnykiv. *Visnyk NAPN Ukrainy*. 2022. 4(2). URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/316/377> [in Ukrainian].
3. Mantur-Chubata O. S., Vahanova L. V. Rynok pratsi Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. *Ekonomika i rehion*. 2022. № 2(85). S. 81–87. [in Ukrainian].
4. Plan vidnovlennia Ukrainy. *Viziia Vidnovlennia Ukrainy: «Sylna yevropeiska kraina – mahnit dlia inozemnykh investytsii»*. Rozvytok systemy osvity. URL: <https://recovery.gov.ua./project/program/improve-education-system?page=5> [in Ukrainian].
5. Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2021-2031 roky. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> [in Ukrainian].
6. Commission presents European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience. URL: [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip\\_20\\_1196](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1196) [in English].



7. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all. 2015. С. 42–44. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656> [in English].
8. European Year of Skills. URL: [https://year-of-skills.europa.eu/about\\_en](https://year-of-skills.europa.eu/about_en)
9. European Skills Agenda for Sustainable Competitiveness, Social Fairness and Resilience. URL: [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip\\_20\\_1196](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1196) [in English].
10. Employment and Social Developments in Europe (ESDE). Report 2023. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=10619> [in English].
11. Global Competitiveness Index. URL: [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf) [in English].
12. A Future Skills Assessment Advances Lifelong Learning and Labor Productivity. URL: <https://www.bcg.com/industries/public-sector/future-skills-architect-tool> [in English].
13. Sigelman M., Taska B., O’Kane L., Nitschke J., Strack R., Baier J., Breitling F., Kotsis Á. Shifting Skills, Moving Targets, and Remaking the Workforce. People Strategy /Report/. 2022. URL: <https://www.bcg.com/publications/2022/shifting-skills-moving-targets-remaking-workforce> [in English].
14. Puckett By J., Pagano E., Henry T., Krause T., Hilal P., Trainito A., Fros A. Call for a New Era of Higher Ed–Employer Collaboration. 2020. JULY 07. URL: <http://surl.li/klcqi> [in English].
15. OECD Skills Strategy 2019. Skills to Shape a Better Future. URL: <http://surl.li/kjnfs> [in English].
16. These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them. URL: <http://surl.li/Киба/klcrb> [in English].